

Suomalaiset siirtolaisopiskelijat Leningradissa 1922–1936

Johdanto

Lännen vähemmistökansallisuuksien kommunistisen yliopiston (LVKY, ven. KUNMZ) Leningradin osaston suomalaisella sektorilla opiskeli vuosina 1922–1936 yhteensä satoja työläistäustaisia Suomen kansalaisia. Yliopistolla ja sen suomalaisella sektorilla oli keskeinen asema Suomen kommunistisen puolueen (SKP) maanalaisessa toiminnassa sekä kommunistisen etujoukon, ns. kaaderien kouluttamisessa. Tästä huolimatta LVKY:n suomalaisesta sektorista ei ole aiemmin tehty erillistä tieteellistä tutkimusta. Joni Krekola on ansiokkaasti tutkinut Moskovan Lenin-koulun suomalaisopiskelijoita ja sivuaa tutkimuksissaan¹ paljon myös LVKY:n suomalaista sektoria. Julia Köstenberger on tutkinut erityisesti LVKY:n saksalaista sektoria ja julkaissut kattavan saksankielisen artikkelin² koko yliopistosta. Moskovan ja Leningradin lisäksi 1930-luvun suomalaissiirtolaisia koulutettiin puoluekaaderiksi Petroskoissa sijainneessa Karjalan kommunistisessa maatalouskorkeakoulussa, joskaan kyseistä laitosta ei ole juurikaan tutkittu.

Kuten Krekola on todennut³, LVKY:n suomalaisen sektorin tutkimiseen löytyy aineksia Venäjän arkistoista. Aiheen laajuuden takia tutkittavaa riittäisi kokonaisen väitöskirjan verran, mutta Venäjän helmikuussa 2022 Ukrainassa aloittaman hyökkäyssodan myötä aineistojen saatavuus on enemmän tai vähemmän hankalaa. Suomalaisesta sektorista löytyy runsaasti aineistoa ainakin kolmesta eri arkistosta Pietarista ja Moskovasta.⁴ Tässä

artikkelissa on hyödynnetty Venäjältä Suomen Kansallisarkistolle hankittuja SKP:n ja LVKY:n arkistoja (RGASPI), Etsivän keskuspoliisin (EK-Valpo) materiaaleja sekä Kansan Arkiston muistitietoaineistoja. Tutkimuksen ajallinen rajausta ulottuu suomalaisen sektorin perustamisesta syksyllä 1922 aina LVKY:n lakkauttamiseen vuonna 1936. Opiskelijoiden osalta tutkimus on rajattu Suomen kansalaisiin, sillä vaikka LVKY:n suomalaisella sektorilla opiskeli myös inkerinsuomalaisia, Venäjällä syntyneitä suomalaisia, karjalaisia ja muita ryhmiä, keskittyy tutkimus nimenomaan suomalaisten muuttoliikkeeseen sotien välisenä aikana.

Tutkimuksen tarkoituksena on valottaa niitä poliittisia ja sosiaalisia taustoja ja kriteerejä, jotka vaikuttivat LVKY:n suomalaisen sektorin opiskelija-aineksen valikoitumiseen. Aiempaan tutkimukseen, erityisesti Krekolan tutkimuksiin nähden tämän artikkelin tavoitteena on tuoda esiin uutta tietoa nimenomaan oppilasaineksen muodostumisesta ja muutoksista varsinaisen opetusisällön sijaan. Näin ollen päätutkimuskysymykseksi muotoutuu: minkälaiset taustatekijät vaikuttivat Suomen kansalaisten lähtemiseen ja lähettämiseen Lännen vähemmistökansallisuuksien kommunistisen yliopiston Leningradin osastolle? Opiskelija-valikoitumisen analysointi nivoutuu tiiviisti yhteen suomalaisten kouluttamiselle asetettujen tavoitteiden tarkastelemisen kanssa.

LVKY:n suomalaisten opiskelijoiden historia sijoittuu osaksi Neuvostoliittoon lähteneiden suomalaisten muuttoaaltoja sekä ylijärjätyn (transnationaalisen) puoluekoulutuksen historiaa. Sotien välisenä aikana Neuvostoliittoon lähteneet punapakolaiset, amerikansuomalaiset, 1930-luvun loikkarit ja muut suomalaiset muodostivat jatkumon jo pitkään Venäjälle ja erityisesti Pietariin suuntautuneelle, monimuotoiselle muuttoliikkeelle.⁵ Samaan aikaan Suomessa toimintakiellossa ollut SKP pyrki kouluttamaan maanalaisia toimijoita Neuvostoliitossa, mikä oli osittain ristiriidassa Suomessa julkisesti toimineeseen laitavaseenmistoon nähden.⁶ SKP hyötyi Lännen vähemmistökansallisuuksien kommunistisesta yliopistosta, joka toimi osana bolševikkien aktiivista kansallisuuspolitiikkaa 1920-luvun alusta 1930-luvun puoliväliin. Tällöin Neuvostoliiton vähemmistökansallisuuksille

tuotettiin paikallisia koululaitoksia, kirjallisuutta ja kaadereita näiden omalla äidinkielellä kommunistien vaikutusvallan vahvistamiseksi niin maan sisällä kuin rajantakaisissa naapurivaltioissa. Yhtenä tavoitteena olikin läntisten vähemmistökansallisuuksien edustajien houkutteleva Neuvostoliiton puolelle ylirajaisia suhteita hyödyntäen.⁷

Venäjän sisällissodan jälkeen bolševikit keskittyivät vallankumouksen edistämiseen kulttuuririntamalla. 1920-luvulla, jolloin myös LVKY perustettiin, bolševikit pyrkivät vahvistamaan asemaansa yhtenäistetyn koulutusjärjestelmän ja akateemisen maailman kautta. Tähän kuuluivat marxistisen tutkimuksen korostaminen sekä bolševistisen intelligentsijan ja ”punaisten professorien” luominen ja laadullinen vahvistaminen puolueeseen kuulumattoman sivistyneistön kustannuksella. Tavallisista korkeakouluista poikkeavalla puoluekoulutuksella kasvatettiin uutta puoluesukupolvea, ja puoluekoulujärjestelmällä oli läheinen suhde puolueinstituutioihin. 1920-luvun lopulla Stalinin viisivuotissuunnitelmaan kytkeytyi vahva tarve kouluttaa massoitettain nuorta kaaderipolvea, uutta proletaarista eliittiä, erityisesti tekniikan aloille.⁸

Samaan aikaan LVKY oli osa kansainvälistä ja ylirajaista kaaderikoulutusjärjestelmää, joka laajeni keskitetysti Kominternin alaisuudessa erityisesti 1920-luvun lopulta lähtien. Tällöin enemmistö LVKY:n oppilaista oli ulkomaalaisia, useimmiten venäjän kieltä taitamattomia. Tuhannet ulkomaalaiset opiskelijat saivat mahdollisuuden nousta puoluehierarkiassa, kunhan he pystyivät – tiukan puoluekontrollin ja -kurin alaisina – osoittamaan omaksuneensa ”oikean” puolueelinjan ja yhteisölliset normit Neuvostoliitossa sekä kyvykkyytensä soveltaa tietoa ja ideologista oppia käytännössä aina omia elämäntapojaan myöten. Komintern pyrki kaaderikoulutuksen keskusjohtoisuuteen, mutta ulkomaalaisten opiskelijoiden valintoihin vaikutti ensikädessä kunkin opiskelijan ”kotimainen” eli kansallinen kommunistipuolue, joka arvioi opiskelijoiden poliittista luotettavuutta sekä sosiaalisia (proletaarisia) ja ammatillisia taustoja, joskus jopa sääntöjä ja kriteerejä kiertäen omien puolueyöntekijöidensä määrän kasvattamiseksi.⁹

Samankaltainen oli myös SKP:n rooli suomalaisten opiskelijoiden valinnoissa.

Pakolaisista ylioppilaiksi

Keväällä 1918 Neuvosto-Venäjälle lähti Suomen sisällissodan myötä arviolta noin 10 000 valkoisten kostotoimia ja leirituomioita paennutta suomalaista punapakolaista sekä punaisen Suomen johtoon kuuluneita kansanvaltuuskunnan jäseniä ja työntekijöitä. Pakolaiskriisin ratkaisemiseksi aloitettiin suomalaisten sijoittaminen erinäisiin teollisuuslaitoksiin ja puna-armeijan joukko-osastoihin, mutta punaisen johdon katse kääntyi hyvin nopeasti takaisin Suomeen. SKP:n perustamisen myötä alkusyksystä 1918 punaiset johtajat julistautuivat kommunisteiksi, neuvostovallan ja maailmanvallankumouksen puolustajiksi. Bolševikkipuoluetta esikuvanaan pitänyt SKP alkoi tavoitella revanssia ja uuden vallankumouksen synnyttämistä Suomessa.¹⁰ Jo Venäjän sisällissodan aktiivisina vuosina (1918–1920) Pietarissa järjestettiin koulutusta esimerkiksi suomalaisille punaupseereille¹¹ ja agitaattoreille Venäjän sisällissodan tarpeisiin. Samanaikaisesti taustalla vaikutti ajatus näiden hyödyntämisestä tulevaa Neuvosto-Suomea varten.

SKP järjesti Pietarissa myös poliittisia kursseja Venäjän sisällissodan vuosina. Lokakuussa 1920 solmitun Tarton rauhan jälkeen alkaneilla SKP:n keskuskomitean ensimmäisillä kursseilla oli 24 oppilasta, joista melkein kaikki olivat ”metallialalla” työskenteleviä miehiä. Lisäksi kaikki oppilaat tulivat Suomesta tai muista Pohjoismaista, sillä luentokurssit oli tarkoitettu poliittisesti luotettaville henkilöille, joita puolueen oli määrä lähettää salanimineen Suomeen tai Ruotsiin.¹² Kurssien suorittamisesta Neuvosto-Venäjällä tuli meriitti suomalaisten kommunistien keskuudessa. SKP pyrki tuottamaan itselleen uskollisia toimijoita Suomen Sosialistiseen Työväenpuolueeseen (SSTP) lujittaakseen otettaan Suomen sisäpolitiikasta¹³, sillä SKP:n oma toiminta oli Suomessa kielletty koko sotien välisen ajan. Vuoden 1922 alussa kyseiset

kurssit muuttuivat ”puoluekeskuskorkeakouluksi”, jonka avajaisissa SKP:n edustaja Leo Laukki tervehti opiskelijoita: ”teistä tulee Suomen vallankumouksen johtajia, Neuvosto-Suomen rakentajia”.¹⁴ Lopulta syyskuussa 1922 Pietarin vähemmistökansallisuuksien (suomalaisten, virolaisten ja latvialaisten) puoluekeskuskorkeakoulut yhdistettiin LVKY:n Petrogradin (vuodesta 1924 Leningradin) osastoksi. Latvialainen sektori siirtyi Moskovaan yliopiston pääosaston alaisuuteen vuonna 1924.¹⁵ Pietariin jäivät vain suomalainen ja virolainen sektori, koska alueella asui suuri määrä paikallista suomen- ja virokielistä väestöä.

LVKY:n Petrogradin osaston suomalaisen sektorin opiskelijat olivat aluksi lähes pelkästään keväällä 1918 tai pian sen jälkeen Neuvosto-Venäjälle lähteneitä punapakolaisia. Sektori jatkoi edeltäjiensä tapaan puolueytöntekijöiden kouluttamista Suomeen, Skandinaviaan ja Amerikkaan. Valmistuneita ”ylioppilaita” lähetettiin eri tehtäviin SKP:n toiveiden mukaisesti, mutta kansalaisuus oli määrittävä tekijä: Suomeen lähetettäväksi ”sopivia” olivat sellaiset, joilla oli viralliset passit.¹⁶ LVKY:n suomalaisen sektorin luonne kuitenkin erosi edeltäjistään heti alusta alkaen. Jo siinä vaiheessa, kun puoluekurssit muutettiin korkeakouluksi vuoden 1922 alussa, SKP:n hallinnollinen vastuurooli siirtyi Neuvostoliiton kommunistisen puolueen eli VKP(b):n suomalaisten järjestöjen keskus toimistolle.¹⁷ Lopulta suurin osa 1920- ja 1930-luvuilla LVKY:ssä opiskelleista suomalaisista sijoittui paikallisiin tehtäviin Neuvosto-Karjalaan sekä Pietarin kaupunkia ympäröineelle Inkerinmaalle muun muassa opettajiksi, toimittajiksi ja puolueytöntekijöiksi bolševikkivaltaa lujittamaan.

Vuosina 1925–1929 LVKY:n suomalaisen sektorin päätti yhteensä 174 (eli 95 % kaikista valmistuneista, vrt. s. 15) sellaista ”ylioppilasta”, jotka komennettiin joko Neuvosto-Karjalan, Leningradin tai Murmanskin alueelle. Eniten valmistuneita komennettiin Neuvosto-Karjalaan, jossa he työskentelivät varsinkin Petroskoissa ja Suomen rajan tuntumassa Uhtualla.¹⁸ Neuvosto-Karjalassa rakennettiin suomalaisen kommunistieliitin johtamaa autonomista neuvostotasavaltaa¹⁹, kun taas Inkerinmaalla asui noin 120 000 suomea puhuvaa inkerinsuomalaista, joita varten

suomalaiset kommunistit kehittivät koulutus- ja propagandaverkostoaan.²⁰ LVKY:n suomalaisen sektorin tarkoituksena muodostuikin melko erilainen verrattuna vuonna 1926 perustettuun Moskovan Lenin-kouluun, jossa suomalaisia koulutettiin lähinnä Suomeen lähetettäväksi. Lenin-koulun opiskelijat profiloitiin terävimmäksi kaaderiainekseksi, mistä syystä LVKY:n parhaimpia suomalaisopiskelijoita saatettiin lähettää Moskovaan jatkamaan opintojaan.²¹ Lenin-koulusta valmistuneita lähetettiin takaisin kotimaihinsa, kun taas LVKY oli vahvemmin sidoksissa Neuvostoliiton sisäisiin vähemmistökansallisuuksiin.

Leningradissa kolme- tai neljävuotinen opiskelu piti sisällään yleissivistäviä oppiaineita fysiikasta ja matematiikasta kielisiin ja historiaan, joissa näkyi myös osittainen maantieteellinen painotus Suomeen. Esimerkiksi Suomen historian opiskelua syvennettiin suomalaisen kabinetin keräämän kirjallisuuden avulla.²² Opiskelumateriaaleja oli kuitenkin jatkuvasti liian vähän, minkä lisäksi opiskelijat asuivat yleensä yliopiston alkeellisissa tiloissa ja kärsivät suurkaupungin taudeista, nälästä ja kylmyydestä.²³ Teoreettisempien luentokurssien ohessa koululla opiskeltiin kommunistista puoluetyötä puhumista, kirjoittamista ja järjestämistaitoja harjoitellen. Suomalaisista opiskelijoista pyrittiin leipomaan kommunisteja käytännöllisten harjoitusten kautta: kesäisin opiskelijoiden tuli suorittaa ns. praktiikoita, eli kiertää esimerkiksi Inkerinmaan suomalaisia kyliä kuuden viikon ajan ja raportoida tekemästään agitaatio- ja järjestötyöstä sekä tämän saavutuksista päiväkirjamuodossa.²⁴ Tästä luultavasti uskottiin olevan hyötyä työskentelyssä Suomessa, vaikka maiden olosuhteet olivat täysin erilaiset. Suomalaisella sektorilla opiskeli useita suomalaisia toimittajia, ja 1930-luvulla sektorilla toimi myös erillinen lehdistökoulutukseen keskittynyt osasto.²⁵

Suomalaisen sektorin opettajat kuuluivat useimmiten kommunistieliittiin, eikä heillä välttämättä ollut lainkaan aiempaa pedagogista kokemusta. Tärkeimpiä olivat poliittiset meriitit, sillä opettajiksi valittiin ”käytännöllisen luokkataistelun kouluuttamia ja hyvän työmoraaalin omistavia puoluetovereita”.²⁶ Keskeisimpiä nimiä olivat esimerkiksi viipurilainen lehtimies Juho Latukka,

joka toimi kuolemaansa saakka LVKY:n Leningradin osaston vararehtorina²⁷, sekä entinen *Työmiehen* toimittaja ja SDP:n kansanedustaja Juho Kustaa (J. K.) Lehtinen, joka toimi suomalaisen sektorin johtajana koko 1930-luvun ajan.²⁸ SKP:n ”kaaderien isänä” tunnetulla Yrjö Sirolalla oli niin ikään keskeinen rooli LVKY:n asioissa sekä muista poiketen vahva pedagoginen tausta.²⁹ Yliopistolla vaikutti myös senaattori Oskari Tokoin lapsia: Tyyne Tokoi valmistui suomalaisten ensimmäisessä ”päästössä” vuonna 1925 ja nousi SKP:n keskuskomitean ulkomaan byroon Leningradin edustajaksi³⁰, kun taas hänen veljensä Nestori opetti muun muassa matematiikkaa heti sektorin perustamisesta lähtien. 1930-luvun vaihteessa pyrittiin yliopistosta valmistuneista kasvattamaan uusia opettajia erillisillä opettajakursseilla, jotka kestivät vielä toiset neljä vuotta. Vanhemman kaartin oli väistyttävä kulttuurivallankumouksen mukana: ”Me hätäkasteella opettajiksi leivotut olemme pakoitetut ennen pitkään jäämään opettajatehtävistä pois.”³¹

Kiristyvät toimintamahdollisuudet Suomessa

Muuttoliike Suomesta Neuvosto-Venäjälle ei tyrehtynyt täysin kevään 1918 jälkeen. Lähtijöihin lukeutui punapakolaisten perheitä, leireiltä ja vankiloista vapautuneita sekä useita SSTP:n toimijoita, jotka pakenivat Suomesta puolueen lakkauttamisen myötä vuonna 1923.³² SKP:n arkistolähteen mukaan Neuvosto-Venäjälle saapui vuosina 1920–1924 yhteensä 1 217 suomalaista, monesti Ruotsin tai Norjan kautta.³³ Paluu Suomeen oli Venäjän vallankumouksen jälkeen huomattavasti suurempi ilmiö: vuosina 1918–1924 Neuvosto-Venäjältä ja Neuvostoliitosta kotiutui arviolta 19 000 Suomen kansalaista. 1920-luvun puolivälin jälkeen myös Neuvostoliittoon lähteneiden määrä hiipui, sillä vuosina 1924–1929 laillisesti lähteneitä oli vain 450 henkeä.³⁴ Muuttoliikkeen aallot näkyivät myös LVKY:n oppilasaineksessa.

LVKY muotoutui osaksi puoluekoulutusjärjestelmää. Puoluejäsenyydestä tuli käytännössä vaatimus LVKY:ssa opiskelulle

1920-luvun puolivälissä.³⁵ Toisin kuin kevään 1918 punapakolaiset, joiden yliopistolle päätyminen taustalla vaikuttivat pitkälti Suomen sisällissodan tapahtumat, LVKY:n suomalaiselle sektorille 1920-luvulla saapuneet uudet tulokkaat olivat usein SKP:n Suomesta komentamia, nuorempia puolueaktiiveja. Esimerkiksi vuonna 1928 valmistuneista melkein kaikki oli otettu kommunistisen puolueen jäseniksi vasta vuodesta 1920 lähtien.³⁶ 1920-luvulla suomalaiselta sektorilta valmistuneilla oli niin ikään mahdollisuus edetä korkeampiin puolue tehtäviin opintojensa kautta. Parhaiten menestyneitä lähetettiin jopa maanalaisiksi puolueorganisaattoreiksi Suomeen, joskus kesken opintojen.³⁷ SKP valikoi Suomeen lähetettäviksi sopivimmat, joihin lukeutuvat myös laillisesti passilla ”toiselle puolen” lähetetyt. Heille etsittiin Suomesta työpaikkoja, joiden yhteydessä henkilöiden tuli suorittaa puoluetyötään.³⁸

Esimerkiksi Oskari Tammelin alias ”Kalle Kovanen” (s. 1902, Tampere) suoritti SKP:n maanalaista työtä armeijassa ja nuorisoliitossa Suomessa. Hänet komennettiin yliopistoon vuonna 1929, kunnes vuonna 1931 hänet lähetettiin ensin Lenin-kouluun ja sieltä takaisin Suomeen piiriorganisaattoriksi. Vuoden komennuksen jälkeen Tammelin palasi jatkamaan opintojaan LVKY:n suomalaiselle sektorille.³⁹ Alli Vilkmán alias ”Aili Viitanen” (s. 1900, Tampere) työskenteli nuoruutensa kenkätehtailla Tampereella, jossa SKP värväsi nuoria toimijoita puolueeseen. Toimitetaan puolueen jäsenenä paikallisessa tehdassolussa Vilkmán komennettiin 25-vuotiaana yliopistoon Leningradiin. Opiskelujensa jälkeen hän toimi opettajana sekä suomenkielisen *Vapaus*-lehden toimittajana. 1930-luvun alussa Vilkmán alkoi saada komennuksia myös Suomeen, jossa hän toimi pitkiä pätkiä puolueorganisaattorina peitenimensä turvin jäämättä kiinni.⁴⁰

Miksi SKP komensi nuoria yliopistoon Suomesta, vaikka suomenkielistä väestöä asui Neuvostoliitossa jo valmiiksi yllin kyllin? Tärkeä kriteeri näyttäisi olleen ansioituminen SKP:n puolue tehtävissä. Se oli tärkeämpää kuin aiempi koulunkäynti, sillä ”reilu luokkataistelija” saattoi saada opiskelupaikan ilman minikäänlaista koulutustaustaa.⁴¹ Lisäksi oli tärkeää, että yliopistoon

komennetuilla oli jo aiempaa kokemusta maanalaisesta toiminnasta Suomessa: he tunsivat paikkakunnat, paikalliset ihmiset ja käytännöt. LVKY:n saksalaisella sektorilla opiskeli aluksi lähinnä saksalaisia emigrantteja, vaikka venäjänksalaisten osuus nousikin 1920-luvun lopulle tultaessa.⁴² Inkerinsuomalaisten tilanne oli samankaltainen. Suomalaiset kommunistit vieroksuivat inkeriläisiä, jotka olivat taustaltaan useimmiten kommunistiseen puolueeseen kuulumattomia talonpoikia – myös inkerinsuomalainen älymystö leimattiin yleensä vastavallankumoukselliseksi. Nekin harvat inkerinsuomalaiset, jotka pääsivät suomalaiselle sektorille, komennettiin poikkeuksetta lähinnä inkeriläisiin kyliin ja kouluihin, yleensä myös kesken opintojen.

Kuitenkin vain murto-osa suomalaisista opiskelijoista lopulta komennettiin Suomeen. Miksi SKP ylipäätään komensi heitä Neuvostoliittoon, kun puoluevoimaa olisi tullut pitää Suomessa vallankumouksen edistämiseksi? Monet Suomessa toimineista SKP:n piiriorganisaattoreista olivat LVKY:n käyneitä. 1920-luvun jälkipuoliskolla opinnot LVKY:n suomalaisella sektorilla olivat käytännössä ehto piiriorganisaattoreille, sillä heitä harvoin valittiin suoraan Suomesta.⁴³ Toisekseen taustalla vaikutti eräänlainen intressiristiriita, sillä vaikka SKP pystyi komentamaan puoluejäseniään Suomesta Neuvostoliittoon, puolueen asema LVKY:n suomalaisen sektorin opiskelijavalinnoissa heikkeni vuosien mitaan. Lisäksi kommunistijohdon suunnitelmiin saattoi vaikuttaa ajatus, että Neuvostoliiton suomalaiskaaderia voitiin pitää ”reservinä” tulevaa Suomen vallankumousta odotellessa. Myös Moskovan Lenin-koulun vakiintuminen vuodesta 1930 lähtien vähensi LVKY:n merkitystä Suomeen lähetettävien kaaderien valmistamisessa.⁴⁴ Yleisesti ottaen opiskelijoiden komentaminen maiden välillä saattoi olla hyvinkin epäjärjestelmällistä, eikä kokonaiskuva hahmottunut maantieteellisesti missään toiminnan maanalaisen luonteen takia.

Radikaalivasemmisto joutui Suomessa entistä ahtaammalle 1930-luvun alussa: suuri talouslama aiheutti massatyöttömyyttä, Lapuan liike muilutuksineen voimistui, ja kesän 1930 ns. kommunistilait johtivat useiden julkisten työväenjärjestöjen- ja leh-

tien lakkauttamiseen.⁴⁵ Tällä kaikella oli valtava vaikutus SKP:n toimintaan, joka työnnettiin entistä enemmän maan alle. Tällöin useiden yliopistolaisten komennus Suomeen johti vankilatuomi-oon Etsivän keskuspoliisin (EK) kohtalaisen tehokkaan valvon- takoneiston ansiosta. SKP:n kannalta katastrofi toteutui tosin jo vuonna 1928, kun LVKY:ssa opiskellut Jalmari Rasi paljasti EK:lle koko Suomen maanalaisen verkoston, ja Tammisaari täyttyi entisistä LVKY:n oppilaista.⁴⁶ Seuraavana vuonna SKP:lla olikin entistä suurempi tarve saada yliopistolta Suomeen lähetettävää puoluevoimaa, jopa sotilastyötä järjestämään.⁴⁷

Samanaikaisesti tuhansia loikkareita, ”taloudellisia pakolaisia” lähti Neuvostoliittoon työn, leivän ja paremman tulevaisuuden toivossa. Taustalla vaikutti ensisijaisesti työttömyys sekä osit- tain myös poliittinen näköalattomuus. SKP:n näkökulmasta uusi maahanmuuttoaalto oli epätoivottua ja hallitsematonta kaaosta, sillä puoluejohdon mielestä loikkarien olisi pitänyt jäädä Suo- meen edistämään luokkataistelua ja vallankumousta.⁴⁸ Loikka- reita LVKY:n suomalaiselle sektorille ei huolitettu, mutta heidän vanavedessään – ja osittain samoista syistä – Neuvostoliittoon lähti useita SKP:n jäseniä lapualaiskyyditysten ja vankilatuomi- oiden pelossa. SKP:n järjestelemät ihmiskuljetukset painoutuivat- kin nyt vahvemmin Suomesta Neuvostoliittoon.⁴⁹

Istuttuaan loikkareiden tapaan tutkintavankeudessa puoluejä- senten tuli todistaa Neuvostoliiton valtiollisen poliisin (OGPU) kuulusteluissa, että he olivat saapuneet maahan puolueen luvalla. Muutoin kohtaloksi koitui loikkareiden tavoin hallinnollinen rangaistus, pakkotyö ja siirrot syrjäseuduille. SKP:n henkilökunta järjesteli kiireellä OGPU:n käsissä olleiden puoluejäsenten asioita ja pyrki järjestämään heille työtä tai opiskelupaikkoja suomalai- selle sektorille, punaupseerikouluun, Petroskoihin ja Lenin-kou- luun.⁵⁰ Tiettyyn kouluun pääseminen ei ollut tulijoille selvää vielä Neuvostoliitonkaan puolella. Entinen kansanedustaja Toivo Latva alias ”Väinö Rekola” lähti vankilasta päästyään Neuvostoliittoon vuonna 1931 ja luuli pääsevänsä LVKY:n suomalaiselle sektorille, kunnes sai Leningradissa kuulla, että opinnot alkaisivatkin Mos-

kovan Lenin-koululla, joka toki oli salainen koulu toisin kuin LVKY: ”No niin, puolue on aina puolue, ja minä tottelen.”⁵¹

Toisin kuin aiemmin Leningradiin saapuneilla, tuoreilla 1930-luvun tulokkailla oli useammin taustallaan vankilatuomio. Matti Ronkainen (s. 1900, Kuopio) pääsi SKP:n jäseneksi Suomessa. Hänet pidätettiin vuonna 1926 poliittisesta toiminnasta ja tuomittiin puoleksitoista vuodeksi Tammisaareen. Vapauduttuaan Ronkainen perusti Kajaanissa myymälätyönsä ohella opintopiiriin yhdessä ”tovereidensa” kanssa. Vuonna 1930 Ronkainen joutui Lapuan liikkeen muiluttamana Neuvosto-Karjalaan, josta hänet lähetettiin Leningradiin yliopistoon.⁵² Pirkko Soini alias ”Aili Hilden” (s. 1910, Helsinki) puolestaan työskenteli SKP:n jäsenenä nuorisoliittosolussa. Hänet tuomittiin valtiovastaisesta toiminnasta neljäksi vuodeksi vankilaan vuonna 1931, mutta hän pääsi pakenemaan sairaalasta. SKP komensi Soinin Neuvostoliittoon ja pian LVKY:n penkille.⁵³

SKP:n keskuskomitean Suomessa toiminut osa, politbyroo, lähetti useita Tammisaaresta vapautuneita Neuvostoliittoon, jossa SKP:n vastaanottava puoli järjesti heille muun muassa opiskelupaikkoja suomalaiselle sektorille. Heidän mukanaan liikkui tietoa puolueen toiminnasta ja vankilassa viruneista puoluetovereista.⁵⁴ Myös vankilaan joutumisesta muodostui ansio kommunistipiireissä. Jotkut tutustuivat LVKY:n oppeihin ensimmäistä kertaa Tammisaaren ”yliopistossa”, jossa LVKY:n käyneet puolueorganisaattorit laativat vangituille yhtenäisempiä opinto-ohjelmia 1920-luvun lopulta lähtien.⁵⁵ Vuonna 1932 LVKY:n suomalaiselle sektorille lähetetyn kustavilaisen Edvin Salosen mukaan puolue päätti hänen komennuksestaan yliopistoon, vaikka taustalla oli myös henkilökohtaista kiinnostusta:

Tietenkin nuorella ihmisellä joka tulee työväenliikkeeseen mukaan on tuol[li]ainen alkuvoimainen innostus ja tiedonjano ja halu. Se on yksi tekijä tieteenkin. Sitä pyrki palavalla innolla hankkimaan tietoa niin paljon kuin mahdollista. – – Tämä Tammisaarissa saatu pohja kait se oli omalla tavalla kannustamaan eteenpäin täällä Leningradissa – –.⁵⁶

Näyttää myös siltä, että toisin kuin aiemmin 1920-luvulla saapuneita, vuoden 1930 jälkeen LVKY:n suomalaiselle sektorille otettuja ei juurikaan lähetetty Suomeen puolueutyöhön. On selvää, ettei Suomen vankiloista vapautuneita tai muuten hyvin tunnettuja voitu helposti lähettää takaisin maanalaiseen työhön. Myös SKP:n asema valmistuneiden suhteen muuttui. Vuoden 1932 lokakuussa puolue sai tiedonannon, jonka mukaan kaikki yliopiston vanhemman kurssin oppilaat ja aspirantit oli komennettava VKP(b):n keskuskomitean kulttuurisektorin käytettäväksi. Aiemmin SKP oli tehnyt pyyntöjä ylioppilaiden käyttämisestä suoraan yliopiston rehtorille.⁵⁷ Muutos johtui myös aiemmin mainitusta Moskovan Lenin-koulun aseman vakiintumisesta Suomeen lähetettävien ”ylioppilaiden” kouluttamisessa. Leningradissa valmistettuja suomalaiskaadereita tarvittiin kulttuurivallankumouksen läpiviemiseksi Inkerin ja Karjalan maaseudulla.

LVKY:n suomalainen sektori saattoi 1930-luvulla olla monen kohdalla eräänlainen ”suojatyöpaikka” venäjää taitamattomille puolueaktiiveille, koska SKP:lla oli tarve komentaa Neuvostoliittoon Suomessa ”kuumiksi” käyneet eli paljastumassa olevat puoluejäsenet, joiden ei haluttu jäävän EK:n kynsiin vuotamaan tietoja puolueen toiminnasta. Yliopisto tarjosi kevyemmän alun uuden elämän aloittamiselle ja uudenlaiseen yhteiskuntaan tutustumiselle. Toisaalta SKP:n komennus Neuvostoliittoon ja henkilökohtainen motivaatio opiskeluun eivät yhdessäkään välttämättä riittäneet takaamaan opiskelupaikkaa. ”Kuumuuden” takia Neuvostoliittoon komennetut Oskar Mähönen ja Olga Haukka lähetettiin töihin Neuvosto-Karjalaan Kontupohjan paperitehtaalle. He hakivat itsenäisesti opiskelemaan suomalaiselle sektorille, mutta SKP:n Tyyne Tokoi ei antanut heistä lausuntoa, koska ei tuntenut kumpaakaan ja ihmetteli, mikseivät Karjalan toimijat komentaneet heitä yliopistoon.⁵⁸ Henkilökohtaisilla suhteilla oli siis myös merkitystä.

Suomalaissiirtolaisia päätyi LVKY:n suomalaiselle sektorille kauempaakin, Pohjois-Amerikasta. 1930-luvun suuren laman myötä tuhansia amerikansuomalaisia lähti Neuvosto-Karjalaan, jonne heitä värvättiin edistämään alueen metsätaloutta.⁵⁹ Muut-

toliikkeen mukana useita amerikansuomalaisia päätyi opiskelemaan suomalaiselle sektorille, jonne heille perustettiin oma pienehkö osasto. He kasvattivat suomalaisten määrää yliopistolla, vaikka moni palasikin opintojensa jälkeen Pohjois-Amerikkaan.⁶⁰ Kanadan kommunistinen puolue lähetti suomalaisia nuoria yliopistoon kahdeksi vuodeksi toivomuksella, että heidän palattuaan ”tulee Canadian vallankumouksellinen liike saamaan marxilais-leninistisiä bolshevikkejä. Niitä täällä kaipaamme.”⁶¹ Suurin osa etnisesti värikkään Kanadan kommunistisen puolueen jäsenistä ei osannut englantia, joten puolueen kansalliset jaostot pyrkivät työskentelemään omalla äidinkielellään, mikä lisäsi myös puolueen suomalaisten toiminnallista itsenäisyyttä.⁶²

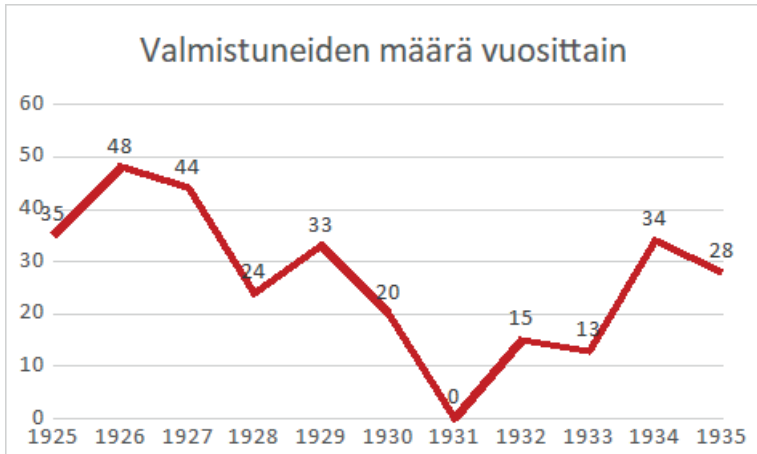
LVKY:n amerikansuomalaisiin lukeutui muun muassa Martti Kallio (s. 1899), joka Suomen sisällissotaan osallistuttuaan istui 3,5 vuotta vankilassa. Vapauduttuaan hän lähti mukaan sosialistiseen toimintaan ja pakeni uutta tuomiotaan Yhdysvaltoihin, jossa hän liittyi kommunistiseen puolueeseen ja työskenteli rakennustöissä. Vuonna 1930 Kallio lähti tuhansien muiden amerikansuomalaisten tavoin Neuvostoliittoon, tosin Karjalan sijaan Gorkin autotehtaalle, josta tehtaan puoluekomitea komensi hänet yliopistoon Leningradiin.⁶³ Amerikansuomalaisten lisäksi suomalaisella sektorilla opiskeli ruotsinsuomalaisia. Vuonna 1928 Ruotsin kommunistinen puolue lähetti neljä Norrbottenin suomalaista opiskelemaan LVKY:n suomalaiselle sektorille.⁶⁴ Suomenkielisten opiskelijoiden niputtaminen yhteen sektoriin oli tavanomaista, sillä Lenin-koulullakin eri maiden opiskelijoita jaoteltiin yhteisen äidinkielen mukaan. LVKY:ssa suomenruotsalaisia sijoitettiin puolestaan ruotsalaiselle sektorille, kuten myös joitain Amerikasta lähetettyjä skandinaaveja.⁶⁵ Suomesta, Ruotsista ja erityisesti Amerikasta tulleilta opiskelijoilta Leningradissa kerätyt passit olivat arvokkaita, sillä niitä toimitettiin Moskovaan mahdollista uudelleenkäyttöä eli maanalaista työtä varten.⁶⁶

Suomalaisten taustat tilastoissa

LVKY:n tilastojen mukaan suomalaiselta sektorilta valmistui vuosina 1925–1935 yhteensä 294 suomalaista (ks. kuvio 1). Todellisuudessa suomalaisia opiskeli yliopistolla paljon enemmän, mutta valtaosa ei koskaan valmistunut. Esimerkiksi sektorin alkuvuosina, jolloin Neuvosto-Venäjällä jo oleskelleet punapakolaiset pääsivät hakemaan yliopistoon, aloitti ensimmäisen vuosikurssin opintonsa jopa n. 150 suomalaista. Tästä syystä 1920-luvun puolivälin ensimmäisissä ”päästöissä” suomalaisia valmistuneita oli määrällisesti eniten. Opiskelijoiden määrä suomalaisella sektorilla vaihteli 95 ja 173 hengen välillä. Muutamia opiskelijoita potkittiin pois esimerkiksi puoluepuhdistuksissa ja jotkut keskeyttivät omasta tahdostaan, mutta suurin osa opinnot kesken jättäneistä päätyi komennukselle ja puolueutyöhön ennen valmistumistaan.⁶⁷

Kuten todettua, SKP:n toiminta oli kriisissä 1930-luvun alussa. Tämä osittain selittää, miksi viereisellä sivulla olevan kuvion mukaan suomalaiselta sektorilta ei valmistunut yhtäkään opiskelijaa vuonna 1931. SKP:n arkistossa on kuitenkin selviä viitteitä siitä, että yliopistosta valmistui suomalaisia opiskelijoita kyseisenä vuonna. Joni Krekolan esittämien tilastojen⁶⁸ mukaan LVKY:stä valmistui vuonna 1931 yhteensä 16 suomalaisopiskelijaa, mikä vastanee paremmin todellista valmistuneiden määrää. Suomalaisten valmistuneiden vaihtelevat lukumäärät vastasivat koko LVKY:n yleisempiä trendejä. 1930-luvun alun matalat valmistumismäärät johtuivat vähentyneen muuttoaallon ja sisäännoton lisäksi myös Jalmari Rasin paljastuksista muutama vuosi aiemmin. Maanalaisen organisaation ”polttamisen” myötä ei ollut enää vapaita toimijoita, jotka olisivat lähettäneet opiskelijoita Neuvostoliittoon. Kannaksen rajatoimintaa johtanut Uuno Peltola ja J. K. Lehtinen ihmettelivätkin yliopistoon saapuvien ”heppujen” vähäisyyttä ja ”kärähdyksiä”.⁶⁹

Valmistuneiden osalta tilanne hieman koheni 1930-luvun alun jälkeen, mihin vaikuttivat ainakin laajennetut sisäänottomäärät. SKP:n johto pyysi VKP(b):n keskuskomiteaa tukemaan

Kuvio 1. Suomalaiselta sektorilta valmistuneiden opiskelijoiden lukumäärä vuosina 1925–1935. *Lähteet:* RGASPI, f. 529, op. 24, d. 163, 1–9.

LVKY:n Leningradin osaston kokonaisopiskelijamäärän nostamista 210:stä 250:een, jotta suomalainen sektori saisi 30:n sijaan 70 uutta tulokasta syksyllä 1930. Tukea haettiin kiireellisesti korkeimmalta poliittiselta taholta perustelemalla asiaa sillä, että puoluekaadereita oli vahvistettava sekä Suomessa että Amerikan kommunistisessa puolueessa.⁷⁰ Todennäköisesti kiireen tuntuun vaikutti kesän 1930 tilanne Lapuan liikkeineen. Huonot olosuhteet Suomessa vaikuttivat ennakoimiseen, sillä samainen entistä aktiivisempi oppilaiden rekrytointi ”sieltä toiselta puolen” eli Suomesta sekä ”rapakon takaa” jatkui jo varhain seuraavana keväänä.⁷¹ Suomen tapahtumat vaikuttivat suoraan suomalaisopiskelijoiden määrään. Samanlainen ilmiö nähtiin LVKY:n saksalaisella sektorilla, joka täyttyi saksalaisista siirtolaisopiskelijoista Hitlerin valtaannousun jälkeen.⁷²

LVKY:n suomalaiselta sektorilta on säilynyt joitain opiskelijoiden sosiaalisia taustoja avaavia tilastoja. Ensimmäisen lukuvuoden (1922–23) tiedoista käy ilmi, että suurin osa opiskelijoista oli ammattitaustaltaan työläisiä; olihan Neuvostoliiton puoluekou-

lukuksen tavoitteena kasvattaa proletaarista kaaderia. Kaikista 140 opiskelijasta esimerkiksi 40 oli merkitty "vuorityöläisiksi", 27 "muiksi työläisiksi" ja 18 metallityöläiksi, kun taas maatyöläisiä oli vain 9. Jonkin verran yliopistolle tuli myös käsityöläisiä: räätäleitä (8), suutarityöläisiä (6), nahkartyöläisiä (5) ja puutyöläisiä (5).⁷³ Ensimmäisen lukuvuoden tilastoissa suomalaiset ja inkerinsuomalaiset niputettiin kansallisuuden osalta yhteen, mutta sukupuolijakauman osalta selviää, että sektorin opiskelijoista yli kaksi kolmasosaa (67,8 %) oli suomalaisia tai inkeriläisiä miehiä. Kansallisuudeltaan karjalaisiksi merkittyjä oli viisi opiskelijaa, norjalaisiksi ja venäläisiksi puolestaan yksi kumpaakin.⁷⁴ LVKY olikin Neuvostoliiton kansainvälisen kaaderikoulutuksen tapaan miesvaltainen koko olemassaolonsa ajan. Myös opiskelijoiden keski-ikä oli hyvin alhainen.⁷⁵

Vaihtuvuus LVKY:n suomalaisella sektorilla oli suurta ja opiskelijamäärät vaihtelivat kuukausittain, jopa viikoittain. Tyypillisin suomalainen LVKY-opiskelija oli 22–30-vuotias mies ja VKP(b):n jäsen. Esimerkiksi joulukuun alussa v. 1925 suomalaisista opiskelijoista 129 oli miehiä ja vain 29 naisia, joista huomattava osa oli erittäin nuoria (ks. taulukko 2). Puoluejäsenyyden osalta on huomioitava, että lähes kaikki SKP:n jäsenistä olivat ensimmäisen vuoden eli ns. valmistavan kurssin opiskelijoita, minkä jälkeen heitä siirrettiin VKP(b):n jäseniksi (ks. taulukko 1).

Yllä esitetyt tilastot kertovat neuvostoliittolaisen puoluekoulujärjestelmän vaatimuksista. SKP:n johto ei puoltanut erään naispuolisen hakijan pääsyä yliopistoon, sillä puolueen mielestä hän oli liian nuori, eikä hänen kokemuksensa nuorisoliittolaisena antanut riittävää pohjaa opintojen aloittamiselle.⁷⁶ Toisaalta puoluekouluihin pyrittiin selkeästi hankkimaan nimenomaan nuoria opiskelijoita, jotta kokemattomista puoluetöontekijöistä saataisi leivittua hyödyllisiä kaadereita.

Etsivä keskuspoliisi seurasi tarkkaan Neuvostoliittoon siirtyneitä Suomen kansalaisia, minkä takia monet LVKY:n opiskelijat päätyivät EK:n pääosaston henkilökortistoon. Käsin kirjoitettua tekstiä tunnistavaa Transkribus-tekoälyohjelmaa hyödyntäen

Puoluejäsenyys	Miehet (n=129)	Naiset (n=29)
VKP(b):n jäsen	71 (55 %)	13 (45 %)
VKP(b):n kandidaattijäsen	35 (27 %)	7 (24 %)
Muun maan kom. puol. [SKP] jäsen	14 (11 %)	4 (14 %)
Nuorisoliiton (VLKSM) jäsen	8 (6 %)	5 (17 %)
Puolueeton	1 (1 %)	- (0 %)

Taulukko 1. Opiskelijoiden koostumus (sostav studentov) puoluejäsenyyden mukaan 1.12.1925. *Lähteet:* RGASPI, f. 529, op. 23, d. 76, 32.

Ikä	Miehet (n=129)	Naiset (n=29)
18–21-v.	28 (22 %)	13 (45 %)
22–25-v.	42 (33 %)	8 (28 %)
26–30-v.	35 (27 %)	7 (24 %)
31–35-v.	17 (13 %)	1 (3 %)
36–40-v.	6 (5 %)	- (0 %)
41–45-v.	1 (1 %)	- (0 %)

Taulukko 2. Opiskelijoiden koostumus (sostav studentov) iän mukaan 1.12.1925. *Lähteet:* RGASPI, f. 529, op. 23, d. 76, 36.

poimin henkilökortistosta yhteensä 143 opiskelijaa, jotka opiskelivat LVKY:ssa ja olivat kansallisuudeltaan suomalaisia.⁷⁷

Henkilökortteihin on yleensä merkattu henkilön täsmällinen tai arvioitu syntymävuosi sekä useimmissa tapauksissa syntymä- tai kirjoillaolopaikka. Näiden lisäksi korteissa on sekalaisia tietoja työskentelystä, poliittisesta toiminnasta ja rajanylityksistä, joiden avulla LVKY:n opiskelija-aineuksesta on mahdollista tehdä yleisempiä havaintoja.

EK:n pääkortistossa esiintyvistä opiskelijoista lähes kaksi kolmasosaa (64 %) oli kotoisin Suomesta. Näistä syntymä- tai kirjoillaolopaikat oli merkitty yhteensä 43 hengelle. Paikkakunnista osuudeltaan suurimmat (5) olivat Helsinki sekä kiinnostavasti Suomussalmi. Tämä selittyy sillä, että SKP:lla oli vahvat yhteydet kyseiseen rajapitäjään. Myös SSTP:lla oli vankka kannatus Kainuussa ja varsinkin Suomussalmella.⁷⁸ Paikkatilaston kärjessä on myös työläisväestöpohjan kannalta luonnollisesti suurempia kaupunkeja: Oulu (3), Kuopio (3) ja Tampere (2). Myös Kannaksen paikkakunnat kuten Kivennapa (2) ja Uusikirkko (2) ovat edustettuina, sillä historialliset yhteydet Pietariin olivat maantieteellisen sijainnin takia hyvin läheiset. Loput paikkatiedoista ovat ympäri Suomea, vaikkakin maan itäisemmistä osista lähtijöitä on hieman enemmän. Pääkortistosta löydettyistä opiskelijoista muualta kotoisin olleista 35 % oli Venäjältä ja 1 % Amerikasta. Venäjällä syntyneet tai siellä kauemmin oleskelleet tulivat yliopistolle lähinnä Pietarista, Inkerinmaalta tai Muurmannin rannikolta.

Paikkatietojen lisäksi pääkortiston tiedot vahvistavat aiempia, LVKY:n omiin tilastoihin perustuneita havaintoja suomalaisopiskelijoiden taustoista. Hajanaiset ammattitiedot sisältävät useimmiten työläisammatteja kuten rautatieläisiä, mutta seassa on myös palvelualan työntekijöitä, kaksi jääkäriä, merimies ja painija. EK:n kortistotietojen perusteella suomalaisia komennettiin opintojensa jälkeen eniten Neuvosto-Karjalaan. Maantieteellisesti komennukset painoutuivat Neuvosto-Karjalan pohjoisosiin, eli Vienan Karjalaan, jossa historialliset yhteydet Suomeen olivat vahvat, mutta joka oli keskusvallan näkökulmasta vaikeasti hallittavaa perifeeristä aluetta. Paljon LVKY:n oppilaita komennet-

tiin myös Inkeriin ja Muurmannin rannikolle, kun taas Suomeen komennettuja oli EK:n tietojen mukaan vain kourallinen.

Lakkautuspäätös enteilee vainoja

Vuoden 1933 kesällä 10-vuotias Mirja Mäkelin muutti Helsingin Kalliosta Leningradiin. Hänen biologinen äitinsä Kerttu Mäkelin lähti opiskelemaan Pietariin heti vuonna 1922, kun LVKY:n suomalainen sektori avattiin. Äitinsä opiskelumotivaatiota Mäkelin muisteli jälkepäin: ”Äitini jolla oli ollut palava halu opiskella, jäänyt siitä paitsi, oli innoissaan tästä mahdollisuudesta. Ja hän oli valmis hylkäämään kotinsa – sekä vanhempien kodin että oman kotinsa ja lapsensa ja lähtemään Pietariin.” Mäkelinin kasvattiäiti Anni Kurvinen opiskeli hänkin ensin LVKY:ssa ja tämän jälkeen vielä Lenin-koulussa Moskovassa. Myös Mäkelinin lapsuudenyttäviä päätyi Leningradiin. Mirjan kasvattiperhe ja lähipiiri olivat tiukassa yhteydessä SKP:n maanalaiseen toimintaan Kalliossa ja Hakaniemessä, jossa ihmiset kulkivat tiuhaan Suomen ja Neuvostoliiton välillä, joskus vankilassakin.⁷⁹ Tiiviissä puoluepiirissä yhteys Leningradiin muodostui yksittäisten henkilöiden kautta, minkä myötä kynnys lähteä perässä myös madaltui.

Mitään erikoista tänne ei kuulu. Ylioppilaat vaan juoksevat yhtämittaa kaikennäköisissä asioissa. Heidät olen kuitenkin ’likvidoinut’ suuremmitta vaikeuksista. Olen jokaisen käsenyt heti uuteen työpaikkaan mentyään ilmoittamaan missä ovat ja mitä tekevät yms.⁸⁰

Näin kirjoitti SKP:n Tyyne Tokoi yliopiston ollessa lakkautustilassa kesällä 1936. 1930-luvun puolivälissä suomalaisen sektorin jatko oli vaakalaudalla. Nyt vähemmistökansallisuuksia syrjiväksi kääntyneen kansallisuuspolitiikan kiristyvässä ilmapiiirissä LVKY:n Leningradin osasto sijaitsi liian lähellä Suomen rajaa. LVKY:n opettajia ja opiskelijoita alettiin epäillä neuvostovastaisiksi ja nationalisteiksi. Yliopiston alasajo käynnistettiin loppuvuodesta 1935 Kominternin kaaderiosaston päätöksellä.

Leningradin osaston siirtämistä Moskovaan pohdittiin vielä jonkin aikaa, mutta lopulta VKP(b) päätti lakkauttaa myös LVKY:n Moskovan pääosaston toukokuussa 1936. Syksyllä Leningradin opiskelijoita lähetettiin venäjänkielisiin jatko-opintoihin sekä opetus- ja puoluetyöhön Leningradin alueelle ja Karjalaan. Muutamia suomalaisopiskelijoita siirrettiin vielä Moskovan Leninkouluun. Tamara Smirnovan mukaan LVKY:n Leningradin osaston likvidointi saatiin päätökseen 20.11.1936.⁸¹

Stalinin vainoissa moni yliopistolainen katosi. Suuren terrorin vuodet 1937–1938 näkyivät vahvasti SKP:n aktiivin piirissä, sillä Joni Krekolan mukaan yli puolet LVKY:n suomalaisopettajista tuomittiin kyseisinä vuosina.⁸² Vertailemalla aiemmin esiteltyjä EK:n pääkortistosta löytyneiden LVKY:n oppilaiden tietoja Kansallisarkiston Suomalaiset Venäjällä 1917–1964 -tutkimushankkeessa koottuihin luetteloihin vainotuista suomalaisista⁸³ saadaan seuraavat luvut: 143 hengen otoksesta yhteensä 45 henkeä eli 31,5 % tuomittiin suuren terrorin vuosina. Näistä tuomituista peräti 38 sai kuolemantuomion ja loput seitsemän vankeustuomion (10 v., yhdelle 7 v.). Tiedot eivät ole täydellisiä, ja vainottuja oli luultavasti enemmänkin, mutta ne antavat jonkinlaisen yleiskuvan LVKY:ssä opiskelleiden kohtaloista. Terrori kohdistui erityisesti työikäisiin miehiin, mikä oli vainoille tyypillistä. Teloitettujen osuus kaikista tuomituista suomalaisopiskelijoista, 84,4 %, on erittäin suuri, mutta samansuuntainen kuin tuomittujen suomalaisten kohdalla ylipäänsä (n. 82 %⁸⁴). Kiinnostavaa on myös huomata, että niistä tuomituista LVKY:n suomalaisopiskelijoista, joista EK on merkinnyt paikkatietoja, valtaosa oli kotoisin Suomesta (69 %) ja loput Muurmannin rannikolta (20,7 %) sekä Pietarista tai Inkeristä (10,3 %). Inkerissä ja Pietarissa syntyneet välttivät tuomion helpommin, koska heillä ei ollut yhtä vahvoja siteitä Suomeen ja he luultavasti osasivat paremmin venäjää. Lisäksi terrorista selvinneitä suomalaisopiskelijoita yhdisti se, että monet heistä lähtivät opintojensa jälkeen pois Neuvostoliitosta: komennukselle Suomeen tai amerikansuomalaisten tapauksessa takaisin Pohjois-Amerikkaan.

Kun Mirja Mäkelinin kasvattiäiti ja muita tuttuja oli vangittu ja teloitettu, hän meni helsinkiläisen ystävänsä Kalle Rosendahlin luo. Lipasto peileineen oli tuotu Sturenkadulta asti, Mirja muisteli asiaa: ”Kalle itkeskeli, makasi joidenkin riepujen ja patjan päällä. Hän kertoi trokanneensa sen piirongin.” Mäkelin itse selvisi vainoista ja palasi Suomeen sotien jälkeen.⁸⁵ Vaikka myös moni LVKY:n käyneistä suomalaisista selvisi suuresta terroristista, olivat pian edessä kohtalokkaat sotavuodet. Paperityöläinen Lauri Lamminen (s. 1904, Tampere) liittyi SKP:n jäseneksi vuonna 1922. Samana vuonna hänet komennettiin Neuvostoliittoon ja LVKY:n suomalaiselle sektorille, josta valmistuttuaan hänet lähetettiin maanalaiseksi piiriorganisaattoriksi Suomeen. Lamminen vangittiin Rasin ilmiannoissa, ja hän istui Tammissaassa vuoden 1932 tammikuuhun saakka. Kesällä puolue komensi Lammisen jälleen Neuvostoliittoon jatkamaan opintojaan LVKY:ssä. ”Lujana, aktiivisena ja ehdottomasti luotettavana kommunistina” Lamminen siirrettiin Neuvosto-Karjalaan SKP:n ulkomaan byroon valtuutetuksi, mistä hänet pian syrjäytettiin ”vastavallankumouksellisena”. Lamminen pääsi vielä opettajaksi Moskovan Lenin-kouluun ja terroristista hengissä selviytyään hän eteni takaisin harvennettuihin puolueriveihin. Jatkosodassa marraskuussa 1942 Lamminen, ”Väinö Niemi”, lähetettiin desantiksi Oulun lähelle, jossa hän ja kolme muuta laskuvarjomiestä kuolivat ”pidätystilaisuudessa syntyneessä kahakassa”.⁸⁶

Sotienjälkeisen SKP:n johdossa vaikutti useita Neuvostoliitossa puoluekoulutuksen saaneita, erityisesti Lenin-koulun käyneitä, jotka nousivat nyt meriittinsä ansiosta SKDL:n kansanedustajiksi ja jopa ministereiksi. Myös jotkut LVKY:n käyneet, terroristista ja sotavuosista tavalla tai toisella selvinneet pystyivät nousemaan johtotehtäviin. Heihin lukeutuivat Elli Stenberg ja Aimo Aaltonen, jotka istuivat Suomessa pitkiä vankituomioita 1930- ja 1940-luvuilla. Stenbergistä tuli SKP:n keskuskomitean jäsen ja hän työskenteli SKDL:n kansanedustajana 1945–1966. Aaltonen opiskeli ensin LVKY:ssä ja sitten Lenin-koulussa. Sotien jälkeen hän työskenteli ns. punaisen Valpon apulaispäällikkönä ja SKP:n puheenjohtajana.⁸⁷

Poliittiset paineet, mahdollisuudet ja velvollisuudet

LVKY:n suomalaisen sektorin siirtolaisopiskelijoiden taustalla oli useita työntäviä tekijöitä, jotka vaikuttivat yleisemminkin suomalaisten muuttoliikkeeseen. Ensimmäiset vuosikurssit koostuivat pitkälti vuoden 1918 punapakolaisista, jotka pakenivat valkoisten kostotoimia ja leirituomioita. Muuttoliikkeen syyt olivat lähinnä poliittisia. 1920- ja 30-lukujen laitavasemmiston toiminnan rajoittaminen Suomessa painoi yksittäisiä toimijoita maanalaisuuteen, SKP:n vaikutuspiiriin ja Neuvostoliittoon. Julkisten puolueiden ja järjestöjen lakkauttamiset kiihdyttivät muuttoliikettä, ja viimeistään 1930-luvulle tultaessa vankilatuomioista tuli osa kommunistien arkea.

Tässä tutkimuksessa käytetyt aineistot kertovat melko vähän opiskelijoiden henkilökohtaisista motiiveista. Joitain kiinnostivat opiskelumahdollisuudet, toisia kenties aate tai jännittävät seikkailut ja kolmansia taas puoluekomennus takaisin kotimaahan. LVKY:ssä opiskelleet olivat usein nuoria, kaupunkilais- ja työläis- taustaisia miehiä, mikä tosin heijastelee sekä SKP:n jäsen- ja kannattajakuntaa, että proletariaasta sosiaalitaustaa korostanutta puoluekoulujärjestelmää. Myös jonkinasteista ketjumuuttoa Leningradiin tapahtui, mikäli Suomesta lähteneitä lähipiirin tuttavია oleskeli kaupungissa entuudestaan. Keskeistä monille saattoi olla myös oman toimeentulon turvaaminen epävarmassa ympäristössä, niin Suomen kuin Neuvostoliiton puolella. Neuvostoliitto oli houkutteleva vaihtoehto valkoiselle Suomelle, vaikka loppukädessä rajanylitys ilman puolueen lupaa ei tietänyt hyvää työläisten paratiisissa.

Tärkeimmäksi yksittäiseksi tekijäksi siirtolaisopiskelijoiden valitsemisen taustalla osoittautui nimenomaan SKP. Puoluekomennukset painoivat vaakakupissa eniten, ja ne olivat suoraan yhteydessä SKP:n omiin tavoitteisiin: Suomeen tarvittiin puoluekaaderia niin julkisiin tehtäviin kuin maanalaisiksi organisaattoreiksi. SKP saattoi vaikuttaa opiskelijavalintoihin niin, että se hyötyi näistä omassa toiminnassaan. Aktiivisesti kommunistisen puolueen jäsenenä toimineet olivat ensisijaisia opiskelijoita

yliopistolla, ja yliopistolaiset olivat osa puolueen yllirajaista vaikutuspiiriä. SKP:n toimet yliopiston suuntaan olivat reagoiteja Suomen tapahtumiin, mutta yksittäisten opiskelijoiden välittäminen ei ollut täysin puoluejohdon hallinnassa. Puoluejäseniä pyrittiin kouluttamaan Kominternin suunnitelmien mukaisesti Neuvostoliitossa, vaikka useiden Suomesta pois komennettujen taustalla vaikuttivat käytännön pelot maanalaisten verkostojen ja toimitsijoiden paljastumisesta. LVKY:n penkille pyrittiin hankkimaan suomalaisia Suomesta, Amerikasta ja Skandinaviasta maailmanvallankumouksen ja bolševikkivallan edistämiseksi. LVKY:n luonne oli kuitenkin sidottu Neuvostoliiton kansallisuuskysymykseen, joten suurin osa paikallisista ja siirtolaisista päätyi puolue- ja neuvostoelinten käytettäväksi kaaderiksi maan sisällä.

Aiempaan tutkimukseen nähden tämä artikkeli tuo esiin uutta tietoa LVKY:n opiskelija-aineksen valikoitumiseen vaikuttaneista taustoista, suomalaisen sektorin muutoksista sekä suomalaisen kaaderikoulutuksen kokonaiskuvasta Neuvostoliitossa Moskovan Lenin-koulun rinnalla. Lisäksi suomalaisopiskelijoiden historia nivoutuu osaksi Neuvostoliittoon lähteneiden suomalaissiirtolaisten ja SKP:n maanalaisen toiminnan laajempaa tarkastelua. LVKY:n suomalaisopiskelijoiden tarkastelu on myös yksi tapaustutkimus yllirajaista kommunistista puoluekoulutusta käsittelevässä tutkimuskentässä.

Viitteet

- 1 Esim. Krekola 2006; Krekola 2003.
- 2 Köstenberger 2001. Myös Krekola viittaa usein Köstenbergeriin käsitellessään LVKY:n asioita.
- 3 Krekola 2006, 36.
- 4 Olen kartoittanut LVKY:n suomalaisia koskevaa materiaalia ainakin Pietarin kaupungin poliittishistoriallisten asiakirjojen valtiollisesta keskusarkistosta (TsGAIPD SPb), Pietarin kaupungin valtiollisesta keskusarkistosta (TsGA SPb) sekä Moskovassa sijaitsevasta Venäjän valtion yhteiskuntahistorian arkistosta (RGASPI).
- 5 Engman 2005, 11–13.
- 6 Saarela 2008, 573–574.
- 7 Martin 2001.
- 8 David-Fox 1997, 1–23; Fitzpatrick 2008, 144–147.
- 9 Cohen & Morgan 2002, 336–341; Studer 2015, 90–107.
- 10 Saarela 1996, 27–58.
- 11 Salomaa 1992.
- 12 Kertomus Suomen Kommunistisen Puolueen Keskuskomitean toimeenpanemilta luentokursseilta 16.12.1920–30.1.1921, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 649, 8–11; Suunnittelu poliittis-kurssilaisten käyttämisestä, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 649, 117.
- 13 Saarela 1996, 201–205, 221.
- 14 Vapaus 25.1.1922, 2–3, ”Suomenkielinen Puoluekeskuskorkeakoulu avattu Pietarissa. Avajaisista muodostunut juhlatilallisuus”.
- 15 Köstenberger 2001, 250, 253.
- 16 Pöytäkirja SKP:n administratiivisen byroon kokouksesta 19.2.1925, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 892, 8.
- 17 Lyhyt selostus VKPSJ keskustuomiston toiminnasta v. 1922 alusta marraskuun loppuun, Pietarissa 4.12.1922, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 690, 78.
- 18 Luettelo: Yliopiston päättäneet 1925–1929, RGASPI, f. 516, op. 3, d. 196, 7–19.
- 19 Kangaspuro 2000.
- 20 Nevalainen 2002, 238–242.
- 21 Krekola 2006, 71.
- 22 Esim. Luettelo (spisok) LVKY:n Petrogradin osaston oppiainekomissioista lokakuulta 1922, RGASPI, f. 529, op. 24, d. 15, 73; Vapaus 28.11.1931, 3, Lylyi Latukka: ”Historian tutkiminen Kommunistisessa Yliopistossa”.

- 23 L.K.V.K.Y. Suomenkielisen sektorin toimintakertomus lukuvuodelta 1922–23, RGASPI, f. 529, op. 24, d. 44, 5–7.
- 24 Suomalaisen sektorin harjoitusmateriaaleja, RGASPI, f. 529, op. 24, d. 316.
- 25 Hirvelä & Laakkonen 2023, 61, 69.
- 26 L.K.V.K.Y. Suomenkielisen sektorin toimintakertomus lukuvuodelta 1922–23, RGASPI, f. 529, op. 24, d. 44, 7–8.
- 27 Hirvelä & Laakkonen 2023, 71.
- 28 Juho Kustaa Lehtisen henkilömappi, VA, EK-Valpo, hmp 1443.
- 29 Krekola 2006, 17, 51–54, 62–64.
- 30 Tyyne Tokoin henkilömappi, VA, EK-Valpo, hmp A:3001.
- 31 J. Lehtosaari J. Salmiselle, Leningradissa 14.12.1929, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1116, 94.
- 32 Saarela 1996, 351–356.
- 33 Otsikoimaton luettelo, RGASPI, f. 516, op. 3, d. 198, 21–59.
- 34 Nevalainen 2002, 206, 230.
- 35 Köstenberger 2001, 257.
- 36 Ote v. 1928:n päästön oppilaitten 1 trim. arvostelulistasta, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1023, 117.
- 37 Ernst Vikstedt kertoi EK:n kuulusteluissa useista 1920-luvun lopulla opintonsa aloittaneista kurssitovereistaan, jotka komennettiin Suomeen ja jotka palasivat jatkamaan opintojaan. Ernst Vikstedtin henkilömappi, VA, EK-Valpo, hmp A:3361.
- 38 J. K. Lehtinen A. Vasténille, Moskovassa 30.3.1928, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1034, 127; ”Surkka” Salmiselle, Leningradissa 14.5.1930, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1116, 137.
- 39 Oskar Tammelinin henkilömappi, RGASPI, f. 495, op. 269, d. 1077; Karl Kovasen karakteristiikka (harakteristika), RGASPI, f. 529, op. 33, d. 37, 14; Karl Kovasen omaelämäkerta (avtobiografija), RGASPI, f. 17, op. 98, d. 9845, 1. Lenin-koulussa Tammelin käytti nimeä ”Aksel Stark” (Krekola 2006, 244–245).
- 40 Hirvelä & Laakkonen 2023, 60–61.
- 41 Nimetön Tyyne Tokoille, Moskovassa 17.4.1931, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1176, 121–122.
- 42 Köstenberger 2001, 270–273.
- 43 Saarela 2008, 93.
- 44 Krekola 2006, 120–121.
- 45 Esim. Siltala 1985.
- 46 Krekola 2003, 41, 52.

- 47 ”Jali” ”Surkalle”, Moskovassa 30.5.1929, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1077, 37; Nimetön kirje Vasténille, Moskovassa 4.11.1929, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1077, 115.
- 48 Kostainen 1988.
- 49 Esimerkiksi vuoden 1932 kesäkuussa Suomeen menijöitä oli 2 ja Suomesta tulijoita 13, syyskuussa puolestaan menijöitä 5 ja tulijoita 16. Luettelo rajan yli kuljetetuista henkilöistä sekä raskaista ja keveistä posteista ajalta 1/VI-31/X-1932, Leningradissa 19.11.1932, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1271, 62.
- 50 Esim. Kalle Lepola UB:lle, Leningradissa 7.9.1931, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1176, 295.
- 51 Väinö Rekolan kirje, Leningradissa 7.8.1931, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1176, 316. Toivo Latva jatkoi opintojaan LVKY:ssa Lenin-koulun jälkeen. Krekola 2006, 192–193.
- 52 Matti Ronkaisen karakteristiikka (harakteristika), RGASPI, f. 529, op. 33, d. 33, 5; Matti Ronkaisen omaelämäkerta, RGASPI, f. 495, op. 269, d. 401.
- 53 Pirkko Soinin karakteristiikka (harakteristika), RGASPI, f. 529, op. 33, d. 36, 16; Pirjo Soinin omaelämäkerta (avtobiografija), RGASPI, f. 17, op. 98, d. 10034, 1.
- 54 Tyyne Tokoi K. Mannerille, 21.10.1931, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1196, 38.
- 55 Saarela 2008, 578–582; Krekola 2006, 82–89.
- 56 Edvin Salosen haastattelu 2.5.1985, 8C 65/91, KA, Edvin Salonen.
- 57 Tyyne Martille, Leningradissa 20.12.1932, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1271, 23.
- 58 ”Tynskä” Kyöstille, Leningradissa 23.8.1932, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1265, 169–170.
- 59 Golubev & Takala 2014.
- 60 Ilmoitus no. 1803, 16.10.1943, VA, EK-Valpo, amp 3070, otsikoimaton kansio; Krekola 2006, 298.
- 61 Canadian Kommunistipuolueen Keskusviraston kirje, Torontossa 16.10.1930, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1135, 296.
- 62 Dyakonova 2020, 319–321, 325.
- 63 Martti Kallion karakteristiikka (harakteristika), RGASPI, f. 529, op. 33, d. 33, 2.
- 64 Yrjö Sirola Mauno Heimolle, Leningradissa 6.1.1928, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1034, 69.
- 65 Krekola & Rønning 2015, 292–293. Esimerkiksi Englannista, Irlannista ja Australiasta tulleet opiskelijat sijoitettiin yhteiselle sektorille, samoin myös Saksasta ja Sveitsistä tulleet. Studer 2015, 92.
- 66 Passien tuli olla Neuvostoliitossa leimaamattomia, hyväkuntoisia sekä ilman liian tarkkoja tuntomerkkejä, koska niitä pyrittiin profiloimaan tietyille henkilöille. Pentti ja nimetön Vasténille, Moskovassa 21.9.1930 ja 17.10.1930,

- RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1136, 90, 101–102; Tyyne Martille, Leningradissa 1.11.1932, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1265, 149.
- 67 Krekola 2006, 72, 298–299; Krekola 2003, 60; Smirnova 2002, 209.
- 68 Krekola 2006, 297–299. Krekolan mukaan suomalaisia opiskelijoita valmistui LVKY:sta yhteensä 314 vuosina 1925–1935.
- 69 Uuno Peltolan kirjeet 10. ja 12.10.1928, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1023, 80–82; JKL Uuno Peltolalle, Moskovassa 17.10.1928, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1023, 236–237.
- 70 SKP:n keskuskomitean sihteeristö VKP(b):n keskuskomitean sihteeri Kaganovitšille, 23.8.1930, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1115, 118.
- 71 J. K. Lehtinen Pentti Lundille, Leningradissa 6.2.1931, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1176, 447–448.
- 72 Köstenberger 2001, 274–277.
- 73 Tietoja oppilaitten ammatista suomenkiel. sektorissa, RGASPI, f. 529, op. 24, d. 79, 4.
- 74 Tietoja oppilaitten kansallisuudesta suomenkiel. sektorissa, RGASPI, f. 529, op. 24, d. 79, 8.
- 75 Esimerkiksi LVKY:n skandinaaviopiskelijoista vain 13 % oli naisia. Norjalaisten LVKY-opiskelijoiden keski-ikä oli arviolta 25 vuotta. Rønning 2020, 105, 113.
- 76 SKP:n Politbyron sihteeristö NKP(b):n Leningradin aluekomitean suomalaisen jaoston tov. Laukkaselle, Moskovassa 10.8.1928, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1023, 339.
- 77 Transkribus-ohjelmaa on hyödynnetty osana Kansallisarkiston Suomalaiset Venäjällä 1917–1964 -tutkimushanketta, jossa ohjelmaa on opetettu lukemaan EK:n kortistomateriaaleja (VA, EK-Valpo) syöttämällä sille manuaalisesti kirjoitettua opetusaineistoa. Hakulausekkeena on tässä tapauksessa käytetty yksinkertaista termiä LVKY*, sillä EK näyttäisi käyttäneen kyseistä lyhennettä kortistossaan melko systemaattisesti. On todennäköistä, että kortistossa on paljon myös tämän haun ulkopuolelle jääneitä suomalaisopiskelijoita. Tässä tapauksessa tavoitteena ei ollut etsiä kortistosta jokaista LVKY:n opiskelijaa, vaan muodostaa tarpeeksi suuri otanta opiskelijoista ja heidän henkilötiedoistaan. Transkribus-ohjelman käyttöliittymässä on mahdollista tarkistaa tiedot alkuperäisestä lähteestä (henkilökortista).
- 78 Heikkinen 1986, 199–203.
- 79 Mirja Ruonaniemen haastattelun/muistelmien litterointi, nauhat 1–2 (10.12.2002 ja 13.12.2002), KA, Mirja Ruonaniemi.
- 80 ”Tynskä” Ojaselle, Leningradissa 9.7.1936, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1497, 42.
- 81 Krekola 2006, 300–302; Köstenberger 2001, 263–264, 299–303; Smirnova 2002, 211–212.

- 82 Krekola 2006, 302.
- 83 Kansallisarkiston Suomalaiset Venäjällä 1917–1964 -tutkimushankkeen tietokannan ensimmäiset tiedot ovat tulossa julkisiksi kesällä 2024.
- 84 Takala 2017, 293.
- 85 Mirja Ruonaniemen haastattelun/muistelmien litterointi, nauhat 10–11 (15.9.2004) & muistiinpanot keskustelusta 4.12.2003, KA, Mirja Ruonaniemi arkisto.
- 86 Tyyne Tokoin NKVD:lle antamat tiedot Lammisesta, Leningradissa 15.3.1935, RGASPI, f. 516, op. 2, d. 1273, l. 5; Lauri Lammisen henkilömappi, VA, EK-Valpo, hmp 1242; Krekola 2006, 82–83, 339; Rentola 1994, 32, 149; Saarela 2008, 93, 821.
- 87 Krekola 2006, 396–405; Leppänen 2001.

Lähteet ja kirjallisuus

Arkistolähteet

Kansallisarkisto (VA), Helsinki

Valtiollisen poliisin I arkisto (EK-Valpo)

Asiamapit (amp), 3070 (Suomalaiset kommunistit Venäjällä ja muualla ulkomailla)

Henkilömapit (hmp), 1242 (Lauri Lamminen), 1443 (Juho Kustaa Lehtinen), A:3001 (Tyyne Tokoi), A:3361 (Ernst Vikstedt)

Pääosaston henkilökortit

Kansan Arkisto (KA), Helsinki

Muistelmat/haastattelut (6)

Mirja Ruonaniemi

Edvin Salonen

Venäjän valtion yhteiskuntahistorian arkisto/Rossiskii gosudarstvennyi arhiv sotsialno-polititšeskoi istorii (RGASPI), Moskova

Fond (f.) 17 – VKP(b):n keskuskomitean arkisto

Opis (op.) 98, delo (d.) 9845 (Karl Kovasen henkilömappi), 10034 (Pirjo Soinin henkilömappi)

Fond (f.) 495 – Kominternin toimeenpanevan komitean arkisto

Opis (op.) 269, delo (d.) 401 (Matti Ronkaisen henkilömappi), 1077 (Oskar Tammelinin henkilömappi)

Fond (f.) 516 – Suomen kommunistisen puolueen arkisto

Opis (op.) 2, delo (d.) 649, 690, 892, 1023, 1034, 1077, 1115, 1116, 1135, 1136, 1176, 1196, 1265, 1271, 1273, 1497

Opis (op.) 3, delo (d.) 196, 198

Fond (f.) 529 – Lännen vähemmistökansallisuuksien kommunistisen yliopiston arkisto

Opis (op.) 23, delo (d.) 76

Opis (op.) 24, delo (d.) 15, 44, 79, 163, 316

Opis (op.) 33, delo (d.) 33, 36, 37

Lehdistö

Vapaus 1922

Kirjallisuus

- Cohen, Gidon & Morgan, Kevin (2002): Stalin's Sausage Machine. British Students at the International Lenin School, 1926–37. *Twentieth Century British History* 13 (4), 327–355.
- David-Fox, Michael (1997): *Revolution of the Mind: Higher Learning among the Bolsheviks, 1918–1929*. Cornell University Press, Ithaca & London.
- Dyakonova, Daria (2020): “Young” and “Adult” Canadian Communists: The Question of Nationhood and Ethnicity in the 1920s. Teoksessa Drachewych, Oleksa & McKay, Ian (tom.): *Left Transnationalism: The Communist International and the National, Colonial, and Racial Questions*. McGill-Queen's University Press, Montreal, 317–336.
- Engman, Max (2005): *Suureen Itään – Suomalaiset Venäjällä ja Aasiassa*. Siirtolaisuusinstituutti, Turku.
- Fitzpatrick, Sheila (2008): *The Russian Revolution*. Oxford University Press, Oxford & New York.
- Golubev, Alexey & Takala, Irina (2014): *The Search for a Socialist El Dorado: Finnish Immigration to Soviet Karelia from the United States and Canada in the 1930s*. Michigan State University Press, East Lansing.
- Heikkinen, Reijo (1986): Työväenliikkeen julkinen toiminta maailmansotien välisenä aikana. Teoksessa Reijo Heikkinen & Matti Lackman (toim.), *Korvikansan kintereillä. Kainuun työväenliikkeen historia*. Kainuun työväenliikkeen historiatoimikunta, Kajaani, 185–293.
- Hirvelä, Jesse & Laakkonen, Anna (2023): Suomalaisia toimittajia Neuvostoliitossa 1918–1938. Teoksessa Elias Krohn (toim.), *Sanomisen vaikeutta ja vapautta: Vasemmistolaista tiedonvälitystä 1919–1956*. Yleinen Lehtimiesliitto ry, Helsinki, 50–75.
- Kangaspuro, Markku (2000): *Neuvosto-Karjalan taistelu itsehallinnosta: Nationalismi ja suomalaiset punaiset Neuvostoliiton vallankäytössä 1920–1939*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Kostiainen, Auvo (1988): *Loikkaarit: suuren lamakauden laitton siirtolaisuus Neuvostoliittoon*. Otava, Helsinki.
- Krekola, Joni (2003): Aina joku pettää – Luottamuksen ongelma Suomen maanlaisessa kommunismissa. Teoksessa Sakari Saaritsa & Kari Teräs (toim.), *Työväen verkostot*. Väki Voimakas 16. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Tampere, 36–61. <http://hdl.handle.net/10138/16227>.
- Krekola, Joni (2006): *Stalinismin lyhyt kurssi: Suomalaiset Moskovan Lenin-kouluissa 1926–1938*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Krekola, Joni & Rønning, Ole Martin (2015): International cadre education of Nordic communists. Teoksessa Åsmund Egge & Svend Rybner (toim.), *Red Star in the North. Communism in the Nordic Countries*. Orkana Akademisk, Stamsund, 292–302.

- Köstenberger, Julia (2001): Die Geschichte der ”Kommunistischen Universität der nationalen Minderheiten des Westens” (KUNMZ) in Moskau 1921–1936. *Jahrbuch für Historische Kommunismusforschung* 2000/2001, 248–303.
- Leppänen, Veli-Pekka (2001): Aaltonen, Aimo. Kansallisbiografia-verkkokjulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997–, <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/5239> (luettu 28.2.2024).
- Martin, Terry (2001): *The Affirmative Action Empire: Nations and Nationalism in the Soviet Union, 1923–1939*. Cornell University Press, Ithaca & London.
- Nevalainen, Pekka (2002): *Punaisen myrskyn suomalaiset. Suomalaisten paot ja paluumuutot idästä 1917–1939*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Rentola, Kimmo (1994): *Kenen joukoissa seisot? Suomalainen kommunismi ja sota 1937–1945*. WSOY, Juva.
- Rønning, Ole Martin (2020): Apprentices of the World Revolution: Norwegian Communists at the Communist University of the National Minorities of the West (KUNMZ) and the International Lenin School, 1926–1937. Teoksessa Kari Aga Myklebost, Jens Petter Nielsen & Andrei Rogatchevski (toim.), *The Russian Revolutions of 1917: The Northern Impact and Beyond*. Academic Studies Press, Boston, 99–117.
- Saarela, Tauno (2008): *Suomalainen kommunismi ja vallankumous 1923–1930*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Saarela, Tauno (1996): *Suomalaisen kommunismin synty 1918–1923*. Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry, Tampere.
- Salomaa, Markku (1992): *Punaupseerit: SKP:n ja puna-armeijan sotilaallinen yhteistoiminta kansalaissodasta talvisotaan 1918–1940*. WSOY, Porvoo.
- Siltala, Juha (1985): *Lapuan liike ja kyyditykset 1930*. Otava, Helsinki.
- Smirnova, T. M. (2002): *Natsionalnost – peterskie: natsionalnye menšinstva Peterburga i Leningradskoi oblasti v XX veke*. Sudarynja, Sankt-Peterburg.
- Studer, Brigitte (2015): *The Transnational World of the Cominternians*. Kääntänyt Dafydd Rees Roberts, Palgrave Macmillan, London.
- Takala, Irina (2017): ”Ikimuistosen läksyn me kaikille luemme” – Suuren terrorin kansallisuusoperaatioiden erityispiirteitä Karjalassa. *Historiallinen Aikakauskirja* 115(3), 291–302. <https://journal.fi/haik/article/view/140433>.